

Изх. № 23 / 19.05.2011 г.

ДО ПРЕДСЕДАТЕЛЯ НА КОМИСИЯТА ПО
ПРАВНИ ВЪПРОСИ В НАРОДНОТО
СЪБРАНИЕ
ГОСПОДИН АНАСТАС АНАСТАСОВ

СТАНОВИЩЕ

на

ПРОГРАМА ДОСТЪП ДО ИНФОРМАЦИЯ

Относно: изменение в законодателството за специалните разузнавателни средства

Уважаеми господин Анастасов,

Във връзка с любезната Ви покана да представим идеи за промени в законодателната уредба относно специалните разузнавателни средства представяме настоящото становище.

В рамките на обществения дебат *Програма Достъп до Информация* вече неколккратно е изразявала становището си относно въпросите, свързани с разрешението, контрола и унищожаването на информация, придобита чрез специални разузнавателни средства /СРС/, защитата правата на гражданите при използване на такива средства, както и публичността на съдебните дела, в които е представена като доказателство информация, събрана с такива средства.

I. ОБЩА КОНСТАТАЦИЯ

В настоящия му вид законодателството относно прилагането на СРС е неадекватно на изискването за гарантиране на основните права на гражданите. В частност, то е в противоречие с чл.8 от Европейската конвенция за правата на човека /ЕКПЧ/, както е установено и в практиката на Европейския съд по правата на човека.¹ Възникват и въпроси за противоречие с чл.6 от Конвенцията във връзка с правото на защита и на публичен съдебен процес. В резултат на несъвършенствата в нормативната уредба възникват значителни проблеми, видно от докладите на Върховния касационен съд от

¹ Решение от 28 юни 2007 г. по делото Асоциация за европейска интеграция и Емиджиев с/у България и решение от 22 май 2008 г. по делото Киров с/у България.

февруари 2011 г., на Прокуратурата за първото полугодие на 2010 г., на компетентната парламентарна подкомисия към правната комисия при Народното събрание.²

II. КОНКРЕТНИ ПРОБЛЕМИ

Във връзка с посочения проблем следва да се отчетат следните въпроси, които възникват от нормите, свързани с режима на СРС и тяхното прилагане:

1. Обхватът на приложимост на СРС е твърде широк. Според ЗСРС те се използват за предотвратяване или разкриване на тежки престъпления /чл.3, ал.1/, както и по отношение на дейности, свързани със защитата на националната сигурност. Следователно СРС се използват както за събиране на доказателства в наказателното производство, така и за събиране на информация в рамките на т.нар. „оперативно-издирвателна дейност”, и с цел защита на националната сигурност.

Всяка от тези три цели е твърде широко формулирана и не отговаря на изискването за пропорционалност и „необходимост на намесата в личната сфера в демократичното общество” /чл.8, ал.2 от ЕКПЧ/. Така определението на понятието „национална сигурност” в законодателството е доста неясно и несъразмерно широко. Същото се отнася до понятието „оперативно-издирвателна дейност”. След последните изменения в НК броят на „тежките престъпления” се увеличи значително, което също води до широки възможности за използване на СРС.

2. Съдебният контрол продължава да е недобре уреден и неефективен въпреки ясните указания на ЕСПЧ по делото *Екимджиев*. При сегашната редакция на чл.14 от ЗСРС мотивираните искания за използване на СРС не се придружават от съответните материали по преписката. Въпреки констатациите на ЕСПЧ не е предвиден съдебен контрол след като е приключило използването на СРС. По този начин съдията, издал разрешение за използване на СРС, не е оправомощен да провери дали законите изисквания са били изпълнени. Предвиденото в ЗСРС уведомяване на съдията за резултатите от използването на СРС не може да замести това контролно правомощие.

3. Създадената с цел контрол на СРС парламентарна подкомисия към правната комисия на Народното събрание няма правомощия да налага санкции и да работи по сигнали на граждани, особено по отношение информирането им за това, че са били използвани спрямо тях СРС. Също така ѝ липсва необходимият административен, сграден и технически капацитет.

4. Въпреки изричното указание на ЕСПЧ до момента не са създадени процедури за контрол на СРС от страна на органите, които в най-голяма степен са в състояние да го оказват - министъра на вътрешните работи и председателя на Държавната агенция за национална сигурност.

5. Не е спазено изискването на ЕКПЧ, изведено в делото *Екимджиев*, относно гаранциите за унищожаване на получена чрез СРС информация, която не се използва за изготвяне на

² Във визираните доклади се отчита нарастващо голям брой издадени разрешения за използване на СРС, слаба ефективност от прилагането на СРС, слабости в законодателната уредба.

веществени доказателствени средства. Унищожаването се предвижда да се осъществява от комисия, назначена от ръководителя на съответната служба. Тоест, липсва външен контрол, а оттук – и гаранция, че не се пазят незаконно копия от записите. От друга страна, неуместно е да се унищожава получена чрез СРС информация преди да бъде осъществен контрол за законосъобразност – например от съдията, който е разрешил използването на СРС. Понастоящем обаче регламентацията е именно такава.

6. В ЗСРС е предвидена много тясна възможност за информиране на гражданите. Първо, това не е тяхно право, т.е. те не могат да се обърнат например към компетентната парламентарна подкомисия с искане за проверка и уведомяване. Второ, парламентарната подкомисия не осъществява последващ контрол за законосъобразност при всяко използване на СРС, т.е. тя може да попадне само инцидентно на случай на незаконно използване на СРС. Трето, според действащата уредба гражданите се уведомяват единствено в случаите, в които спрямо тях са били прилагани неправомерно СРС. Преценката за неправомерност се извършва от парламентарната подкомисия, а не от съда, който е разрешил използването. Четвърто, въпреки изричното изискване, формулирано от ЕСПЧ, правото на информация да се разшири до юридическите лица, до момента това не е осъществено.

Проблеми съществуват и при предвидените в закона изключения, при които гражданите не се уведомяват за използвани спрямо тях СРС. Две от трите изключения от задължението за уведомяване са твърде широко формулирани. Според едното гражданите не се информират, ако има опасност за постигане целите на СРС /чл.34з, ал.2, т.1/. Според другото не се информират, ако има опасност от разкриване на оперативните способности или техническите средства /чл.34з, ал.2, т.2/. И в двата случая обаче няма срок за прилагане на ограниченията, след изтичането на който гражданите се уведомяват. Също така от закона не става ясно какво се има предвид под „опасност за постигане целите и за разкриване способите и средствата”. Понякога в практиката се твърди, че разкриването всяка информация за използвани СРС спрямо някой гражданин би могло да навреди на целите на ЗСРС, тъй като това ще доведе до узнаване от представителите на престъпността на начините на действие на правоохранителните институции и службите за сигурност. Подобно широко разбиране за изключенията от задължението за информиране на гражданите е недопустимо.

7. Регламентираната възможност за обезщетение за намеса чрез СРС в основни права на гражданите е твърде тясно формулирана. Юридическите лица са лишени от възможността да претендират обезщетения по чл.2 от ЗДОВ, в това число за вреди от използване на СРС.

8. Въпреки че в последно време се появиха доклади, съдържащи обобщена информация за разрешения и използване на СРС, тази информация продължава да попада в категориите, подлежащи на класифициране като държавна тайна съгласно Закона за защита на класифицираната информация /ЗЗКИ/. Възможността за класифициране на такава информация съгласно т.6 и 9 от Приложение № 1 към чл.25 от ЗЗКИ създава възможност в бъдещ момент да не се публикуват подобни статистически данни, които са съществени за анализа на приложението на ЗСРС и гарантиране правата на гражданите. В тази насока сме отправили становище до Вас още през октомври 2009 г. /публикувано на адрес: http://static.aip-bg.org//stanovishta/2009/10_07_zid_zmvr.pdf /

9. Текстът на т. 8 от Приложение № 1 към чл.25 от Закона за защита на класифицираната информация дава широка възможност за класифициране на съдебни дела заради това, че в тях се съдържат „данни, получен в резултат на използване на СРС”. Като последица тези дела се разглеждат при закрити врата. По този начин правото на гражданите на информация относно дела с висок обществен интерес е накърнено, и то без да съществуват разумни причини за това.

III. ПРЕДЛОЖЕНИЯ

Въз основа на изложеното смятаме за уместни следните предложения за законодателни изменения:

1. Преоценка на определението за „национална сигурност”, дадено в ЗЗКИ И ЗДАНС, с цел стесняване обхвата на същото.
2. Изменение в нормите в ЗМВР и ЗДАНС, регламентиращи действията, свързани с „оперативно-издирвателна дейност”, като или се изключи възможността да използват СРС в хода на подобен вид дейност, или тя бъде ясно и тясно регламентирана.
3. Създаване на каталог от престъпления /чрез допълване на чл.3 от ЗСРС с нова алинея/, за предотвратяване и разкриване на които е допустимо използването на СРС, който да е съобразен с тежестта, естеството им и възможността използването на СРС да доведе до събиране на доказателства, подкрепящи обвинението.
4. Изменение и допълнение на чл.14 от ЗСРС, с което да се създаде задължение за приложение на материалите, обосноваващи мотивирането искане за използване на СРС.
5. Изменение и допълнение на чл.29, ал.7 от ЗСРС, чрез което на съдията, разрешил използването на СРС, да се възложи осъществяване на последващ контрол за спазване изискванията на закона при тяхното прилагане.
6. Създаване на задължение за министъра на вътрешните работи и ДАНС да приемат подзаконовни актове относно осъществявания от тях контрол /изменение и допълнение на чл.34а ЗСРС евентуално с нова ал.3/.
7. Въвеждане на правомощия за парламентарната подкомисия по чл.34б от ЗСРС да установява нарушения и налага санкции при осъществяваните проверки по чл.34ж от ЗСРС.
8. Въвеждане на право на всеки да бъде информиран за използвани спрямо него СРС /чл.34з от ЗСРС/, независимо дали това е ставало неправомерно или не, след определен срок. Правото да включва и юридическите лица. Ограниченията на правото на информация трябва да бъдат свързани със срок /”принцип на вредата”, както това е установено в чл.25 и чл.26 от ЗЗКИ/ и да бъдат ясно формулирани. Най-уместно е уведомяването да се извършва от съдията, издал разрешението и осъществил последващ контрол за законосъобразност на използването на СРС.

9. Изменение и допълнение на Закона за отговорността на държавата и общините за вреди, с което правото на обезщетение при използвани СРС да се признае и на юридическите лица.

10. Изменение на чл.33 от ЗСРС и т.6, 8 и 9 от раздел II от Приложение № 1 към чл.25 от ЗЗКИ, което да има за резултат отпадане възможността обобщена информация /доклади, статистически данни/, както и получени чрез използвани СРС данни /веществени доказателствени средства/ да бъде класифицирана като държавна или служебна тайна.

С уважение:

д-р Гергана Жулева – Изпълнителен директор на ПДИ

адв. Александър Кашъмов – Ръководител на правния екип на ПДИ